

Ивана Башић

МИХАИЛО ПЕТРОВИЋ АЛАС КАО ПРЕТЕЧА ИДЕЈЕ ПОЈМОВНЕ МЕТАФОРЕ*

У раду се разматра теорија метафоре Михаила Петровића у светлу савремених когнитивистичких теорија и долази се до закључка да је он не само антиципирао нови правац лингвистичких истраживања већ је понудио и одговоре на нека од кључних питања о природи појмовне метафоре.

Кључне речи: Михаило Петровић Алас, појмовна метафора, когнитивна лингвистика, историографија лингвистике.

This paper examines Mihailo Petrović's metaphor theory in the light of contemporary cognitive theories, consequently concluding that he not only anticipated a new linguistic research pathway, but also offered answers to some crucial questions on the nature of conceptual metaphor.

Key words: Mihailo Petrović Alas, conceptual metaphor, cognitive linguistics, linguistic historiography.

Ideas don't come out of thin air.
(Lakoff and Johnson, *Metaphors We Live By*)
Поређење није разлог, каже једна сћара изрека.
(Михаило Петровић Алас, *Метифоре и алеџорије*)

Говорећи о страховању лингвиста да би могли добити белег историчара лингвистике, који има положај ниже разине чак и од семиотичара, Фредерик Њумејер духовито је објаснио да такав став произилази из веровања да већина људи који пишу о историји лингвистике има незнатно или минимално знање о (савременој) лингвистици, па су каријеру посветили доказивању да је њихов омиљени средњовековни граматичар или филозоф смислио неки технички појам пре нечијег другог омиљеног граматичара или филозофа (NEUMEYER 1996: 2). Њумејерова иронична опаска, међутим, указује на две чињенице које важе и за српску лингвистику: 1) недостатак интересовања за сродне области и дисциплине које не спадају у „чисту лингвистику“; 2) недостатак важног типа лингвистичке историографије – студија посвећених генези лингвистичких идеја.¹ Овај рад замишљен је као допринос раз-

---

* Рад је у настао у оквиру пројекта III47016 „Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернет портала *Појмовник српске културе*“, који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

¹ Српској лингвистици у приличној мери недостају радови овог типа лингвистичке историографије – историје лингвистичких идеја. Осим *Праваца у лингвистици* Милке Ивић (2001), у Србији нема целовитих монографија посвећених овој теми, посебно не оних које би се бавиле историјом српске лингвистике.

воју овог типа лингвистичке историографије – стога се паралелно са идејама Михаила Петровића Аласа о когнитивној природи метафоре, које су остале усамљене и неприхваћене у своје доба и у својој средини, разматра когнитивистичка теорија метафоре, те се указује на могуће правце њеног развоја, који би се у оквиру когнитивне лингвистике могли јавити управо на основу Петровићевог теоријског модела.

Михаило Петровић Алас (1868–1943), чији је утицај на развитак математичких наука познат и несумњив, остао је ускраћен за још једно научно признање,² оно које му дугује лингвистика за увиде о природи језичке метафоре, за чије ће теоријско уобличење заслуга припасти представницима когнитивне лингвистике која се развија у другој половини XX века.³ Заслуге Лејкофа и Џонсона за систематично артикулисање теорије метафоре несумњиве су, међутим – један од разлога њиховог статуса можда се може видети и у томе што се, као што Пипер запажа, „њени аутори не осврћу много на гледишта других научника, ни када би у њима могли наћи претходнике ни када би у њима могли наћи опоненте”. Тако, рецимо, Лејкоф и Џонсон не само што се не баве односом својих погледа према локалистичкој теорији падежа граматичара касног средњег века М. Плануда,⁴ која је у лингвистици доста

² Антиципаторски дух Михаила Петровића учинио га је и претечом савремене кибернетике, научником који је наговестио теорију система, а постоји корелација између Хусерлове феноменологије и Петровићеве математичке феноменологије, коју је развијао готово паралелно са Хусерловом (в. Божић 2005: 23–28). Значај његовог интердисциплинарног приступа приметио је и посебно истакао Александар Богданов још 1923. године: „Рецензија у Академијиној *Revue scientifique* карактерише Петровићеву науку као веома занимљиву, веома богату, можда чак и пребогату идејама, што унеколико отежава њено савлађивање и скреће пажњу на енциклопедијску културу њеног аутора која је веома ретка у наше време крајње специјализације” (Трифуновић 2005: 29).

³ Као почетак експлицитне фазе когнитивне лингвистике узима се 1989. година, када је на симпозијуму у Дуизбургу проглашено њено постојање као посебног лингвистичког правца и основана Међународна асоцијација когнитивне лингвистике. Према другом виђењу, као почетак се узима објављивање Ланакерове књиге (Langacker) *Foundations of Cognitive Grammar* (1983), односно објављивање књиге Џ. Лејкофа (Lakoff) *Women, Fire, and Dangerous Things* (1987) (в. Пипер 2006: 9–47). Међутим, когнитивизам у лингвистици не представља посебно оригиналну теорију, посебно не када је реч о проучавању метафоре. Иако се за кључну у тој области узима књига Лејкофа и Џонсона *Metaphor We Live By* (1980), о овој теми постоји веома обимна старија литература – примера ради, Умберто Еко (2004: 1) наводи да Шиблеова библиографија са коментарима о метафори (SIBLES 1971) има око три хиљаде наслова, а да и она запоставља ауторе попут Хајдегера или Гремаса, као што не помиње ни ауторе компонентне семантике, ни касније студије о логици природних језика, модерну текстуалну граматику и прагматику. Разлог велике популарности у научним и не само научним круговима когнитивистички приступ вероватно дугује не само засићености претходном научном парадигмом већ и пријемчивом стилу и темама, које су когнитивистичким проучавањима донеле статус готово „помодних” истраживања. Управо из тог разлога идеје М. Петровића разматрају се у односу на когнитивистичке а не, на пример, у односу на идеје Р. Ланакера или нечије друге – наиме, велики одјек који когнитивистичка истраживања имају у савременим научним круговима представља занимљив контраст према изолованости и забораву теорије метафоре М. Петровића, која није доживела даљи развој нити стекла своје следбенике ни у Србији ни другде у свету, те је стога и добар пример за истраживања рецепције научних дела, посебно када је реч о оним истраживањима која се баве односом тзв. „научног центра” и „научне периферије”.

⁴ Петровићеве идеје сазвучне су Планудовој теорији, иако није извесно да је био упознат са њом (далеки одјек те теорије развијеније је присутан у неким радовима код нас полузаборављеног филолога Пере Ђорђевића).

добро представљена, највише захваљујући Џ. Андерсону, а чији корени иду све до Дионисија Трачанина, „него ћутке прелазе и преко других радова у неким аспектима још ближим њиховом сазнавању метафоре” (PIPER 2001: 141).

Упркос сличности између когнитивистичке теорије метафоре и увида до којих је дошао М. Петровић, почев од расправе *Време у алеџоријама, мейџафорама и афоризмима*, објављене у Летопису Матице српске 1927. године, преко *Феноменолошких илустрација*, објављених у Београду 1933, па до *Мейџафора и алеџорија*, које је започео да пише 1939. да би их завршио крајем 1941, а допунио 1942. године, ни до данашњих дана, чак ни у српској лингвистици, осим спорадичних помињања,⁵ Михаило Петровић није у историји лингвистике добио заслужено место. Ставови изнети у *Мейџафорама и алеџоријама*, које Петровић за живота није објавио у целини већ само у деловима (касније их је приредио математичар Драган Трифуновић), нису били прихваћени добро не само због идеја које су ишле знатно испред свог времена већ и због недостатка довољне свести о могућностима интердисциплинарних истраживања. Даљи развој лингвистике показао је да Петровићева идеја *проширене математике*, односно њене примене у другим научним дисциплинама, даје позитивне резултате; међутим, Петровићево бављење метафором, која се сматрала књижевнотеоретским питањем, изазвало је у своје време реакцију – „нека се он држи своје математике и нека се не убације у друго поље рада” (ПЕКОВИЋ 2005: 56).

Петровићеве *Мейџафоре и алеџорије* представљају део студија феноменолошких појава и теорије сличности, заснованих као прилог проширеној математици. Будући да је веома ретко наводио библиографске елементе, Петровићеви проучаваоци у обимној заоставштини нису нашли потпуније објашњење порекла математичке феноменологије у његовом научном раду. Остало је забележено да је озбиљно проучавао Декарта⁶ – о чему постоји сведочанство у захтеву упућеном Српској краљевској академији да учествује на скупу посвећеном Декарту у Паризу 1937. године: „Радећи на математичкој феноменологији наведен сам на закључак да је клица идеје о феноменолошком пресликавању садржана у идејама Декарта” (према: Трифуновић 1977: 153).

Ово сведочанство о Декартовој филозофији као полазишту математичке феноменологије, па и изучавања природе језичке метафоре, драгоцено је

⁵ Пипер (1988) упућује на Петровићеве *Мейџафоре и алеџорије*, а потом указује на значај Петровићевог увида о могућностима повезивања врло далеких, наизглед неспојивих области у трагању за типским хомологијама међу наизглед диспаратним појавама (PIPER 2001: 35), док Ранко Бугарски Петровићеву математичку феноменологију у домену метафора и алеџорија упоређује са Рајхлинговим ставовима (BUGARSKI 1984: 281) и истиче да Петровић „у својим пионирским али још увек свежим и корисним истраживањима механизма апстраховања и пресликавања у науци говори о алеџорији тамо где би данас било речи о моделима” (1984: 211).

⁶ До идеје о проширеној математици Петровић је дошао управо под утицајем Декартовог панматематизма – Декарт на више места истиче супериорност математичке методе, која се може применити на друге области науке (в. KOPSTON 1995: 69–90). Говорећи о проширењу подручја примене математике: „Пространство математике знатно се проширује кад се дубље загледа у битну суштину онога о чему би се она, баш и по најобичнијим дефиницијама, имала да бави” (Петровић 1933: 127), Петровић се претходно позива на Декартове речи о примени математике у другим наукама (Петровић 1933: 125).

с обзиром на то да и когнитивна лингвистика једним делом следи ову филозофску традицију. То је традиција која иде од Декарта, преко Лајбница, Хобса, Спинозе и Канта, а коју је Гилберт Рејли у својој књизи *Концепции ума* (RYLE 1951) назвао *Декартовим мишлом* или *догмом о духу у машини* (*the dogma of the Ghost in the Machine*).⁷ Управо декартовска или, тачније, декартовско-лајбницовска филозофска традиција довела је до једног од кључних питања когнитивистике – да ли је језик „огледало ума” на начин на који то нису остали системи знања или веровања. Наиме, савремена когнитивна лингвистика започела је као реакција на генеративну граматику Ноама Чомског, који је у књизи *Cartesian Linguistics* непосредно упутио на Декарта као на извор својих идеја да су опште карактеристике граматике заједничке свим језицима, те да су ове регуларности когнитивног порекла и стога откривају или „одражавају” одређена темељна својства људског ума. У основи његове теорије лежи картезијанска претпоставка о дубинским структурама, односно о универзалној граматици, као и став да постоји генетичка основа језика (СНОМСКУ 2006: 22). Генеративну граматику Чомски види и као могућност експликације Хумболтове идеје (унутрашње) језичке форме – идеје сталног система који се налази у позадини менталних чинова и чини основу структурално организованих сигнала за изражавање.⁸ Чомски одређује употребу језика као инструмента слободног мишљења и изражавања, те стога дефинише принципе организације језика као универзалну рефлексивну могућности мишљења (СНОМСКУ 2006: 90).

Иако је когнитивна лингвистика настала као реакција на генеративну граматику, показаће се да обе имају заједничка полазишта и да разлике

⁷ Рејлијев напад на Декарта и декартовску филозофску традицију долази са позиција емпиризма: насупротив традиционалној психологији која ум испитује методом интроспекције, он сматра да се ум може једино испитивати у категоријама искуства. Рејли критикује Декартово разумевање човека као неке врсте машине унутар које се налази „дух”, док он, насупротив томе, сматра да се речи попут *ум* и *свесћ* односе на врсту понашања, а не на нешто што по себи поседује „реалност”. Концепт свести, на основу кога Декарт изводи извесност егзистенције, Рејли сматра заблудом, створеном помоћу заменице *Ја*, која се погрешно представља као нешто што има референцу. Од декартовске метафоре „духа у машини” дошло се до метафоре људског ума као рачунарског програма који „производи свет”, став је још неких истраживача, попут Лурије, који сматра да се указивања структуралне лингвистике и трансформационе граматике пре своде на аналогије са процесом рада рачунара него што представљају анализу прелаза реалног тока мисли у артикулисани говор (LURIA 1982). Стога се једна група истраживача окреће експериментално-генетичким истраживањима која су иницирали Пијаже и Виготски, док су други прихватили експериментално-патолошку методу, односно, анализу поремећаја у процесу формирања исказа. И једнима и другима блиски су ставови емпиризма.

⁸ „In the course of these lectures I have mentioned some of the classical ideas regarding language structure and contemporary efforts to deepen and extend them. It seems clear that we must regard linguistic competence – knowledge of a language – as an abstract system underlying behavior, a system constituted by rules that interact to determine the form and intrinsic meaning of a potentially infinite number of sentences. Such a system – a generative grammar – provides an explication of the Humboldtian idea of ‘form of language’, which in an obscure but suggestive remark in his great posthumous work, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues*, Humboldt defines as ‘that constant and unvarying system of processes underlying the mental act of raising articulated structurally organized signals to an expression of thought’. Such a grammar defines a language in the Humboldtian sense, namely as a recursively generated system, where the laws of generation are fixed and invariant, but the scope and the specific manner in which they are applied remain entirely unspecified” (СНОМСКУ 2006: 62).

између њих нису тако велике као што се то на први поглед може чинити.⁹ Сличности међу њима уочљиве су већ и на основу њихових полазних теоријских претпоставки и извора – наиме, Лејкоф и Џонсон у предговору своје, сада већ култне књиге *Metaphors We Live By* указују, поред низа других аутора, на баштинике Хумболтове језичке теорије – Сапира и Ворфа – као на извориште својих идеја, али и на Витгенштајна, који је, сасвим у духу декартовске традиције, сматрао да математичка логика може разоткрити основну структуру стварности, скривену у обичном, свакодневном језику.¹⁰ Когнитивне науке настале су, између осталог, и под утицајем филозофије језика и логичког позитивизма, а њихово разумевање односа структуре мишљења и структуре знања (односно, питање изоморфизма између њих, које се своди на „аналошко” питање), у доброј је мери одређено и сукобом између емпиризма и рационализма.

Једна од кључних тачака разлаза између когнитивиста и декартовске традиције, коју следи Чомски, јесте питање урођености или стечености основа људског знања. Лејкоф и Џонсон се приближавају емпиристичком ставу, сматрајући да концептуалне метафоре имају искуствени темељ. Џонсон, наиме, сматра да постоје одређене структуре или сликовне схеме, које су по својој природи претпојмовне. По својој унутрашњој организацији, те су структуре целине које се не могу свести на збир својих делова и имају своју логику помоћу које усмеравају и ограничавају разумевање. Сликовне схеме, које се пројектују помоћу метафоре у област апстрактног и организују њихово разумевање, дубоко су утемељене у људском искуству и стога су универзалне. *Метифорички ланац* је, пре свега, одређен као културни модел, међутим, Кевечеш је установио да у веома различитим језицима постоји истоветна концептуализација одређених појава, те се стога може говорити о универзалности у метафоричким концептуализацијама (KÖVECSÉS 2005: 17–63). Когнитивисти, дакле, уочавају универзалност концептуалних метафора, али истичу биолошко и културно искуство као њихову основу. Михаило Петровић, иако не занемарује улогу искуства, метафоре и алегорије ипак одређује као спољни израз *инстинктивне* људске потребе која се испољава

⁹ „For example, Newmeyer (1999: 4) observes that the generative approach is consonant with the Cognitive Commitment in the sense that it seeks to develop a model of language that is consistent with a ‘neuropsychologically real overall theory of mind– brain’. He further observes that although cognitive linguists often suggest that the Chomskyan model of language entails model– theoretic semantics, Chomsky himself has rejected this idea, and Jackendoff has developed a theory of linguistic meaning that is in many ways consonant with cognitive approaches (in particular, it is ‘non-objectivist’), despite explicitly defending the autonomy of syntax thesis. While the starting assumptions of each approach do stand in direct opposition, as we have seen in this book, both approaches stand to benefit from the recognition of the fact that they share many important concerns, not least in relation to the development of a theory of linguistic meaning that reflects human construal of external reality” (EVANS – GREEN 2006: 782).

¹⁰ „Our views about family resemblances, the prototype theory of categorization, and fuzziness in categorization come from Ludwig Wittgenstein, Eleanor Rosch, Lotfi Zadeh, and Joseph Goguen. Our observations about how a language can reflect the conceptual system of its speakers derive in great part from the work of Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf, and others who have worked in that tradition. Our ideas about the relationship between metaphor and ritual derive from the anthropological tradition of Bronislaw Malinowski, Claude Levi-Strauss, Victor Turner, Clifford Geertz, and others” (LAKOFF – JOHNSON 2003: XI).

у свим фазама развитка свести (Петровић 1967: 22). Метафоре које функционишу у језику, а чија је основа успостављање аналогије, биле би, дакле, производ функционисања урођеног људског когнитивног механизма, а не само плод истоветности искуства, и по том ставу Петровић остаје нативиста.

Сва кључна питања језичке или појмовне метафоре могу се, заправо, свести на питање деловања аналогије, што је било и једно од кључних питања Петровићевог истраживачког рада. Наиме, још у свом првом раду – *Један њољед на ђеомејрију масе*, објављеном јануара 1896. у *Насћавнику*, часопису Професорског друштва Србије, Петровић истиче могућност „проналажења заједничког међу диспаратним појавама” као основу нове научне дисциплине – опште феноменологије. Развој његове мисли ишао је од покушаја да „многе откривене аналогије 19. века групише, утврди и да им једну теоријску подлогу”. Трифуновић истиче да су се Петровићеви резултати у аналогној рачунарској техници „развијали као непосредна последица истраживања у општој феноменологији” (Трифуновић 1977: 159). Трагање за „кључем свих примећених аналогија”¹¹ остаје суштинска тема даљих Петровићевих истраживања, из којих ће настати и његове *Мејџафоре и алеђорије*.¹² Петровић долази од тога да се метафоре и алеђорије заснивају на „пресликавању” и долази до закључка да се и оне могу третирати на математички начин.

Ноам Чомски, покушавајући да утврди систем правила који одређује генеративну граматику датог језика, такође, знатно касније, долази до појма аналогије. Чомски истиче да површинске структуре дају мало индикација за семантичку интерпретацију, за разлику од дубинске структуре, и указује на кључни проблем метафоричне природе језика. Наиме, уколико је могуће показати да прелингвистички симболички системи (у којима гестови, чулни и опажајни догађаји свих врста функционишу као знакови) деле одређене сигнификативне могућности са природним језиком, онда бисмо могли да докажемо да су могућности природног језика некако стечене аналогијом, али се, опет, суочавамо са питањем на који начин прелингвистички симболички систем развија те могућности и како се уопште успоставља аналогија (Сномски 2006: 156). И за Чомског, дакле, питање аналогије или успостављања сличности јесте кључно питање функционисања језика. Лејкоф и Џонсон у књизи *Metaphors We Live By* такође у први план стављају аналошко питање, које дефинишу као питање деловања појмовних метафора, што је, суштински, процес успостављања аналогије.

Основни принципи когнитивистичке теорије појмовне метафоре¹³ препознатљиви су већ у теорији метафоре Михаила Петровића и овде ћемо паралелно изложити когнитивистичке и Петровићеве поставке.

¹¹ Из Петровићевог концепта писма Жоржу Сањаку, насталог вероватно после 16. марта 1900. (Трифуновић 1977: 180–181).

¹² *Мејџафоре и алеђорије* садрже читава поглавља из *Феноменолошког пресликавања* (Београд, 1933) и *Елементарна мајематичке феноменологије* (Београд, 1911), при чему је текст ослобођен математичке симболике; стога ћемо се углавном бавити анализом ставова изнетих у овом делу.

¹³ О когнитивистичком приступу метафори, осим овде наведених дела, в. и JOHNSON 1987; LANGACKER 1987; LAKOFF 1993; KÖVECSES 2002; CROFT – CRUSE 2004; EVANS – GREEN 2006; а на српском језику BUGARSKI 1984: 210–234; IVIĆ 1995: 305–313; KLIKOVAC 2004; RASULIĆ 2004; BUGARSKI 2005: 179–208; ДРАГИЋЕВИЋ 2007: 147–180.

Петровић дефинише метафору као спољни израз духовне људске потребе да једне чињенице пресликава на друге, бар привидно разумљивије или изразитије. Као основу пресликавања он види *сличност* између различитих чињеница, које можда немају никакве међусобне везе, али имају нешто неспорно слично у својој суштини. Та сличност претвара се у истоветност у погледу појединости: „И онда, кад се из њих извуче све што је заједничко и дође до онога што је у чињеницама истоветно, појављује се по један апстрактан тип чињеница у коме саставци губе свако специфично значење и своде се на нешто опште и апстрактно, што се може везати за најразноврсније објекте без обзира на конкретну природу ствари, а да при том задрже у себи могућност за позитивне логичке дедукције и предвиђања. Тиме метафоре и алегорије улазе у пространу област позитивне науке” (Петровић 1967: 23). Као вид метафора и алегорија Петровић одређује и симболе, амблеме и параболе, од којих су прва два облика метафорички, а трећи алегоријски: „Симбол и амблем су метафоре које говоре очима: њима се чињенице замењују представом или сенком каквог материјалног облика”, док параболу одређује као фигуру у којој се на алегоричан начин даје порука.¹⁴ Симбол и амблем би, дакле, били оно што когнитивисти одређују као *сликовну метафору*, ону која се базира на очигледној сличности, при чему долази до пресликавања једне слике на другу, док параболе представљају метафоре вишег, генеричког нивоа.

У Петровићевом размишљању јавља се и идеја о заједничким појединостима у суштини свих чињеница у васиони, као и идеја перспективизације. Које ће заједничке појединости бити узете у обзир – то зависи од тачке гледишта. Ова Петровићева идеја истоветна је когнитивистичком ставу о важности *угла гледања* који утиче на издвајање прототипског члана категоризације. Саставци, сматра даље Петровић, могу бити објекти или чињенице конкретне или апстрактне природе, а под карактеристичним саставцима мисли се на то да се не могу у циљу пресликавања преносити сви саставци скупа, већ се тражи слика скупа са једног одређеног гледишта.¹⁵ Овакав појам прецртавања много је општији од онога који је везан за обично прецртавање предмета. Петровић уочава и правило да постојање језгра сличности своди сличност на истоветност: „За један скуп чињеница (С) каже се да су међу собом сличне са једнога гледишта Г, ако за њих постоји један скуп (Ф) заједничких појединости од интереса са тога гледишта; сличност се онда састоји у самој егзистенцији скупа (Ф). То чини да се скуп (Ф) може назвати језгром сличности чињеница (С) са тачке гледишта Г. [...] У језгро слично-

¹⁴ Лејкоф и Тарнер такође разликују метафоре према њиховој општости – у метафорама специфичног нивоа појмови су на нижој скали општости и боље дефинисани, јер имају већи број својстава, док су у метафорама генеричког нивоа појмови општи. Метафоре генеричког нивоа служе за разумевање читаве категорије ситуација помоћу једне појединачне ситуације – такве метафоре су пословице.

¹⁵ Посматрана са једног одређеног гледишта, слика може бити потпуна или овлашна, већ према томе да ли су сви или само неки од њених саставака, карактеристичних за то гледиште, узети у обзир. *Хомолози саставци* у оба скупа играју хомологе улоге, а пресликавање се састоји у томе да се сваки карактеристичан саставак и његова улога у оригиналу смене својим хомолозима у другоме скупу. Слика тада испољава само оно што је на оригиналу карактеристично са одређене тачке гледишта.

сти улази само оно што се, кад буде апстраховано ослободивши га његовог спољњег руха, различног од једне чињенице до друге, покаже као истоветно за све те чињенице. Језгро, дакле, своди сличност, ма колико ова била површна или овлашна, на истоветност” (Петровић 1967: 42). Издвајање *језгра сличности*¹⁶ било би, заправо, једнако издвајању општих својстава, која се потом сажимају, а онда могу бити и конкретизована издвајањем прототипског члана категоризације. Сличност може постојати међу конкретним чињеницама, међу апстрактним чињеницама или међу конкретним и апстрактним чињеницама, а као општи принцип пресликавања Петровић уочава замену сваког карактеристичног саставка једног скупа хомологом другог скупа, након што је између њих успостављена стварна или конвенционална узајамност (Петровић 1967: 45). Петровићево пресликавање из једног скупа у други аналогно је когнитивистичкој поставци о преносу из једног појмовног домена у други. Груписања се врше тако, сматра Петровић, што се пречишћава све оно што је у погледу специфичне конкретне природе ствари могло бити апстраховано, а да језгро сличности посматраних чињеница не изгуби ништа од своје битности, са изабране тачке гледишта. Томе је сличан и начин груписања по метафорама и алегоријама. Када се тако добијена заједничка слика посматраних чињеница толико упрости и уопшти да њени елементи изгубе свако специфично и конкретно значење и буду сведени на нешто апстрактно и типско, што се може привезивати за најразличитије елементе, а да они још увек задржавају оно што је потребно за могућност предвиђања последица, добија се један тип чињеница. *Тийска улога*, према Петровићевој теорији метафоре, јесте сличност улога одговарајућих елемената у групи чињеница коју тип обухвата. Улога се огледа у начину на који поједини од елемената суделују у постојању или збивању онога што тип изражава. Када је из метафоре или алегорије уочена и увучена у одговарајући тип чињеница, она постаје независна од специфичне конкретне природе својих носилаца и може се везати за најдиспаратније носиоце материјалне или апстрактне природе. Појединим типским улогама даје се или какав општи назив, на који наводи каква карактеристична појединост језгра сличности из којих је изведен тип улоге (улоге импулсивних и депресивних фактора, улога везе, улога реактивног фактора итд.), или се може дати специјални назив, односно назив специјалног конкретног облика у коме се улога јавља у некој врсти конкретних чињеница и у коју се пресликавају све остале улоге истог типа. Онда та типска улога није ништа друго до заједничка слика појединачних улога ставака тог низа. Типске улоге су *феноменолошки редукитивни елементи* у свету чињеница, сматра Петровић.

Према когнитивистичкој теорији, један од кључних когнитивних процеса јесте категоризација – односно ментално сврставање појмова у групе (категорије), за потребе мишљења и језичког кодирања. Према аристотеловској традицији, категорије се образују на основу својстава која су заједничка

¹⁶ *Језгро сличности* је апстрактан комплекс чињеница у коме је апстраховано и сажето све оно што је у тој сличности неспорно. Док су језгра која спајају диспаратне чињенице у обичним, свакидашњим метафорама и алегоријама на домаку свакоме, оне у науци то нису, као што нису ни начини на које се из научних сличности, исказаних метафорама и алегоријама, изводе тачни закључци, сматра Петровић.

свим члановима. У психолошким истраживањима утврђено је да категорије обично имају унутрашњу организацију, у њима постоји прототип за који се везују други, мање типични чланови категорије. Ови, опет, могу да послуже као значења на која ће се надовезивати још маргиналнија значења. Тако се ствара својеврсна мрежна структура категорија. Значења се надовезују једна на друго посредством тзв. просторних трансформација, које проистичу из перцептивног и моторног искуства и на основу метафоре и метонимије. Метафора је и један од кључних механизма на основу које речи стичу своју полисемичну структуру. Према овом приступу, своју значењску структуру не развијају само лексичке него и граматичке категорије. Метафоричка пресликавања организована су у хијерархијске структуре, сматрају когнитивисти, и на тај начин се формира велики метафорички ланац или *the Great Chain of Being (GCB)* који је одређен као културни модел.¹⁷ Овај систем постаје метафорички када се један ниво тог ланца употреби за концептуализацију другог нивоа.

Петровић сматра да метафоре и алегорије, које су специјалан облик потпунијег или овлашнијег изражавања сличности чињеница по заједничким цртама, представљају свођење чињеница на типове и да доводе до типског груписања. Комбинацијом типских улога формирају се типови чињеница, а када се њиховим саставцима придодају спољни облици њиховог испољавања, ствара се конкретан свет чињеница. Скуп тих редуktivних елемената није бескрајан већ је ограничен, иако њихов број расте у току повећавања и прецизирања људских концепција и знања. Свет чињеница обухваћених облашћу сазнања није само оно што се непосредно изражава, већ и оно што се може изразити посредно: 1) уопштавањем чињеница; 2) њиховим пресликавањем по заједничким појединостима; 3) скупним изражавањем колективитета који могу садржати и неограничен број појединачних непознатих саставака. Пресликавањем се (у облику обичних или научних метафора и алегорија), сматра Петровић, добија исто што и *уопштавањем* – могућност да се ограниченим бројем елемената изрази бескрајно мноштво чињеница. Пошто једној истој слици може одговарати непрегледно мноштво диспаратних оригинала, то значи да, чак и ако слика има коначан број саставака, она алегоријски изражава читав један бескрајан свет чињеница: „Један ограничен број шаблона, ‘калупа’, и то у бескрајно разноликом спољњем руху, постоји у неизмерном свету чињеница. Шаблонски типови улога понављају се у разноликим својим комбинацијама и спољним облицима у науци, и у поезији и у свакидашњем животу. И њихов је број и практички ограничен, и већ данас се ретко налази на какву нову типску улогу, несводљиву на нешто већ познато” (Петровић 1967: 119). Из тога следи да је нужен услов метафоре – уопштавање или апстраховање чињеница, након кога следи процес пресликавања на основу сличности, који зависи од перспективе.

Иако Петровић у *Метафорама и алегоријама* уочава исте оне механизме које когнитивисти одређују као карактеристике метафоричког преноса:

¹⁷ Под изразом *the Great Chain of Being* Лејкоф и Џонсон мисле на онтолошке метафоре као израз народног модела у коме су различите врсте ентитета хијерархијски поређане, тако да се човек налази на врху ове хијерархије: човек > животиње > биљке > комплексни објекти > природне физичке ствари (LAKOFF – JOHNSON 1989: 160–214).

перспективизацију, селекцију карактеристичних елемената, апстраховање, категоризацију и груписање, постоји битна разлика у објашњењу саме природе и порекла метафоричког процеса. Когнитивисти, наине, сматрају да обрасци логичког закључивања нису изузети из принципа метафоричког организовања и истичу да су наши логички појмови повезани са телесним искуством,¹⁸ чиме доводе у питање логичко закључивање као објективну суштину рационалности, а њену основу смештају у поље искуства, и то, пре свега, телесног искуства. Код Петровића не налазимо ставове о заснованости свег нашег сазнања у телесном, напротив, он сматра да је свет апстрактног мишљења плод читавог низа људских мотива и конвенционалности, које немају нужно своје упориште у свету материјалног. Метафоре и алегорије, сматра он, служе као израз споне између материјалног и импндерабилног света, у коме, поред општих природних закона, влада читав један „сплет закона сасвим друге врсте, који су последица људских погледа и мотива и у себи немају ничега апсолутног, већ произилазе из људских утилитарних, етичких, естетичких, верских и других принципа и конвенционалности”. Током развијања позитивне науке претеривало се са тежњом да се чињенице, објашњења, теорије и закони просто пренесе из области материјализма у област импндерабилног света, што је проузроковало механистичка објашења, сматра Петровић. Међутим, постоје општи појмови у којима интимна природа материјалних и импндерабилних чињеница не игра никакву улогу, а један од таквих општих појмова је *тхијска улога*. Када се типска сличност, изражена метафором, пречисти и сведе, њена типска суштина може се привезати за било који од посматраних случаја. *Пречишћено језгро слично-сйи* више не води рачуна о интимној, конкретној природи бића, чињеница и догађаја из којих је апстраховано.

Као најстарији вид пресликавања факата из конкретног света у апстрактни свет – Петровић одређује мит, а основу митског пресликавања види у ставу примитивне свести да иза појавног света види други свет натприродних појава, који упркос својој натприродности поседује одређену логику. Разматрајући развој људског мишљења од митског до научног, Петровић стога запажа да људска логика остаје увек иста, само што губи ванприродност слика: „Али оно што треба нарочито подвући, то је да и при таквој еволуцији митско алегоријско пресликавање не губи своја права, да се оно непрестано провлачи кроз целокупно сазнање, губећи само карактер ванприродности, а задржавајући непромењену своју провобитну концепцију” (Петровић 1967: 74), те тако данашњи научни ентитети нису ништа друго до „митолошки антитети ослобођени свега мистичког руха и сваке ванприродности”.¹⁹ Научни ентитети се од митских разликују само по томе што је у њима ванприродност смањена нечим привидно схватљивијим, за шта се, у ствари, често не зна шта је у својој суштини. Та се „схватљивост” постиже давањем *йодесноџ*

¹⁸ Нпр. принципи логике као што су закон искључења трећег, негација и транзитивност не би били ништа друго до метафоричке пројекције на основу схеме садржатеља.

¹⁹ „Шта је антитет механичке или физичке силе, представљен својим вектором, која вуче, гура, привлачи, одбија, него митолошки антитет Ероса или Еола који данас, у позитивној науци по самој својој концепцији, не губи свој првобитни антропоморфни карактер?” (Петровић 1967: 74).

имена или признавањем особине која само констатује оно што треба објаснити.²⁰ Петровић успоставља аналогију између митског и феноменолошког пресликавања – логика, сматра он, остаје увек иста, само што се ванприродност смањује посматрањем и конвенционалностима које нису у супротности ни са искуством ни са логиком. Међутим, само митско алегоријско пресликавање не губи своја права и „оно се непрестано провлачи кроз целокупно сазнање [...] задржавајући непромењену своју првобитну концепцију” (Петровић 1967: 74).

Увид до којег Петровић долази, правећи паралелу између функционисања митских и научних аналогија, посебно је значајан за даљи развој когнитивне лингвистике и теорије метафоре. Наиме, реч је о својству митског мишљења – које је формирало наше прве језичке појмове, те стога оставило трага и на доцнијем, развијеном појмовном мишљењу – да не прави разлику између чулног и апстрактног.²¹ „Не одвајајући дух од тела, првобитни ум не одваја уображено, идеално од стварног; не одваја радњу разума од чулних опажања; не одваја свет духа од чулног света стварности; не одваја унутарње од спољашње” (Петровић 1967: 102). Будући да, временски старије, митско мишљење не врши ову врсту подела, онда се ни принцип метафоричног преноса не одвија нужно као пренос из чулног, конкретног домена у апстрактни домен, те се ни основа метафоричког преноса не може тражити претежно или искључиво у телесном искуству, већ је реч о истовремености проналажења заједничких својстава чулно-конкретних и унутрашњих, духовних збивања. Ово својство митског мишљења има пресудну улогу у процесу свођења чињеница на типове – који нису, како сматра Петровић, нужно „везани за чињенице материјалне природе”. Груписање чињеница у типове већ у митском мишљењу врши се на основу сличности улога одговарајућих елемената, те оно постаје независно од специфичне конкретне природе својих носилаца.

Приликом реконструкције настанка и деловања појмовних метафора, когнитивна лингвистика као да занемарује овај процес раног апстраховања и успостављања аналогија, које је митско и првобитно језичко мишљење обавило те, следећи метафору *ишла у духу*, тражи и проналази мотивацију у сфери телесног и материјалног и, често занемарујући четворочлану структуру аналогије, редукује метафору на двочлани комплекс (*А је Б*). Сводећи порекло метафора и њихову универзалност на људско материјално и телесно искуство, когнитивисти заправо изокрећу декартовску традицију *ума у машини*, смештајући овог пута *машину у ум*, односно, тело у дух. Ова обрнута перспеکتива телесно заснованог духовног искуства доиста може донети зани-

²⁰ Петровић као пример научног алегоријског пресликавања наводи електрицет, о чијој се природи и суштини заправо ништа не зна, али су први испитивачи електричних појава запазили велику сличност са топлотним и хидрауличким појавама, што је резултирало хипотезама које су се показале као оправдане. То преношење довело је до модерних теорија, које настају потуно независно од тога шта електрицитет јесте. Петровић такође уочава хеуристичку моћ метафоричког преноса чији се прави и дубок значај испољава тек у областима науке.

²¹ Ови Петровићеви увиди о природи митског мишљења сагласни су ставовима његовог савременика Ернста Касирера изнетим у делима *Sprache und Mythos*, 1925. (КАСИРЕР 1998) и *Philosophie der symbolischen Formen*, 1923–1929. (КАСИРЕР 1985).

мљиве увиде, међутим, она и сама подлеже метафоричком механизму који жели да анализира, јер га није „савладала” тиме што га је изокренула.

Петровићево објашњење да постоји одређени број општих типских улога²² кроз који се провлаче специјалнији типови, од којих један специјални случај алегоријски може дати назив самом општем типу улога који обухвата случај, али да, једнако, постоје и општи називи, на које наводи каква карактеристична појединост језгра сличности, из којих је изведен тип улоге, разрешава неке недоумице у вези са функционисањем језичких метафора, посебно у вези са истраживањем питања првобитне лексичке мотивације и питања полисемије, што је од пресудне важности за семантичку реконструкцију. Управо *ошћитоси* назива изведена из *ишиа* улоге даје одговор на питање како је могуће да се многе наизглед диспаратне појаве именују заједничким именом. Уколико се полази од претпоставке да је специјалан случај, који метафоричким преносом шири значење на друге специјалне случајеве, основа именована, може се доћи до грешке у погледу семантичке реконструкције. Ово претежно тумачење полисемије и мотивације именована настало је под утицајем „еволуционистичке метафоре” – да се све форме, како органске тако и духовне, морају у свом развоју кретати од простијег ка сложенијем, те да се полисемија заснива превасходно на „ширењу” значења. Тај хијерархијски, еволуционистички модел, само изокренут, налази се и у концепту *scala naturae* или *Chain of Being*,²³ односно, великог ланца бића – хијерархијског устројства света од највиших ка најнижим формама, пореклом из средњовековне хришћанске традиције, који је у битној мери обележио западну филозофију, а који когнитивисти користе за објашњење метафоричког ланца.

²² Петровић наводи следеће опште типске улоге: улога дескриптивног елемента у чињеници (елемент је носилац њене суштине); улога узрока који намеће суштину чињенице дескриптивном елементу; улога инерција насупрот променама; улога отпора; улога реактивног фактора са истим обележјем као и улога отпора, с тим да је фактор депресиван када промене у чињеници јачају, а имплусиван када слабе, делујући у смислу супротном ономе у коме се врше промене; координативна улога која у променама одржава координацију и груписање према циљу; регулаторска улога која промене одржава у одређеним границама; улога саставка корелативног ланца, која омогућава да промене једног фактора повлаче собом промене сваког саставка низа; улога терена; улога препрека које чине немогућним промене елемента у чињеници; стабилизаторска улога која стабилизује стање или промене у чињеници итд.

²³ *Велики метафорички ланац* заправо је преузимање појма *Великог ланца бића* који има свој дуг историјат и конвенционалну природу. Лејкоф и Џонсон једну релативно позну културну конвенцију – хијерархизовани ланац бића и појава – узимају као метафору за функционисање људског когнитивног процеса. Објашњавајући овај *велики метафорички ланац* они, на пример, наводе да физичку силу разумемо као примарнију у односу на више нивое: друштвене, психолошке и емотивне, при чему природне силе представљају посебан случај физичких сила (LAKOFF – JOHNSON 1989: 191). Међутим, ово објашњење превиђа нужност постојања опште, апстрактног појма *силе* који је формирао језгро сличности и омогућио метафоризацију друштвених, психолошких и емотивних „сила” као физичких сила. Исто се односи и на појам *ипросијора* – који је, према когнитивистичкој теорији, узрок многих концептуализација у апстрактном домену – од појма *ипросијора* креће се као од саморазумљивог појма, чије се порекло не испитује. У оваквом ставу као да има нечега од прећутног прихватања једне од Кантових априорних форми људског ума, које се прикрива ставом о универзалности просторног, телесног и материјалног *искусства*, при чему се ни сам појам *искусства* не дефинише или се прећутно разуме као спољашња, чулна датост, независна од наших когнитивних процеса – што је контрадикторност, будући да когнитивисти смарају да наши (језички) појмови битно одређују наше искуство.

Петровићев увид о сличности научног и митског мишљења, те о „пречишћавању” и свођењу типске суштине до облика који се може применити на било који од посматраних случајева – односно, о добијању пречишћеног језгра сличности „које више не води рачуна о интимној, конкретној природи бића, чињеница и догађаја из које је апстраховано” (Петровић 1967: 174), што није тек постигнуће научног мишљења, већ урођени когнитивни механизам који делује и у оквиру „примитивног” митског мишљења – отвара нове могућности анализе језичке метафоре, која се неће сводити на „попис” метафора по унапред утврђеном моделу. Овај увид такође доводи у питање уобичајен став о универзалности метафора као изразу заједничког (телесног) искуства, као и уобичајену поделу на примарне и секундарне метафоре.

Реализација Петровићеве идеје да би требало пописати све до данас уведене типске улоге које се крију у разноликости и шаренилу својих спољних мотивација тек је, са когнитивистичким приступом метафори, започета. Несумњиво, одређен број аналогича успоставља се на основу нашег телесног искуства. Међутим, претежно објашњавање појмовних метафора овим принципом отежава другу фазу истраживања – а то је фаза чишћења и апстраховања од свега што их везује за специфичну конкретну природу ствари, која тек треба да започне, и која нас може довести до узрока успостављања аналогича. За то је, најпре, потребно разјаснити „сам по себи неодређен и нејасан вулгаран појам сличности” (Петровић 1967: 121), онај који занемарује *нужности* извођења сличности између примарних и изведених сличности у самом језгру сличности: „Да би закључци по сличности били оправдани и тачни, потребно је и довољно да су они изведени из језгра сличности према нужности за коју се буде нашло да постоји између примарних и изведених чињеница у самој језгру” (Петровић 1967: 121). Тек након тога можда ћемо открити „кључ свих примећених аналогича”, односно, приближити се њиховом пореклу и разлогу, јер – *йоређење није разлоџ*.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Божич, Милан. Математичка феноменологија Михаила Петровића Аласа. Марија Вранић-Игњачевић (ур.). *Леџенде београдског универзитетског*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, 2005, 23–28.
- ДРАГИЋЕВИЋ, РАЈНА. *Лексиколоџија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- КАСИРЕР, ЕРНСТ. *Језик и мит*. Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића, 1998.
- ПЕКОВИЋ, СЛОБОДАНКА. Путописни и књижевнотеоријски рад Михаила Петровића. Марија Вранић-Игњачевић (ур.). *Леџенде београдског универзитетског*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, 2005, 54–60.
- ПЕТРОВИЋ, МИХАИЛО. *Феноменолошко пресликавање*. Београд: Издање задужбине Јелисавете и Милана Јанковића, 1933. <http://elibrary.matf.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/475/MihajloPetrovic_FenomenoloskoPreslikavanje>
- ПЕТРОВИЋ, МИХАИЛО. *Метифоре и алеџорије*. Београд: Српска књижевна задруга, 1967.
- ПИПЕР, ПРЕДРАГ. О когнитивнолингвистичким и сродно усмереним проучавањима српског језика. Предраг Пипер (ур.). *Когнитивнолингвистичка проучавања српског језика*. Београд: САНУ, 2006, 9–46.
- ТРИФУНОВИЋ, МИОДРАГ. *Проучавање моделовања у делу Михаила Пејровића*. Докторска дисертација. Београд, 1977, 9–46.

Трифунковић, Драган. Михаило Петровић Алас у савременој науци. Марија Вранић-Игњачевић (ур.). *Леџенде београдског универзитета*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, 2005, 29–32.

*

- BUGARSKI, Ranko. *Jezik i lingvistika*. Beograd: Nolit, 1984.
- BUGARSKI, Ranko. *Jezik i kultura*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2005.
- CHOMSKY, Noam. *Language and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- CROFT William, Alan D. CRUSE. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- EKO, Umberto. *Metafora*. Beograd: Narodna knjiga, 2004.
- EVANS Vyvyan, Melanie GREEN. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.
- IVIĆ, Milka. *O zelenom konju. Novi lingvistički ogledi*. Beograd: Biblioteka XX vek, 1995.
- IVIĆ, Milka. *Pravci u lingvistici I–II*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.
- JOHNSON, Mark. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
- KASIRER, Ernst. *Filozofija simboličkih oblika I–III*. Novi Sad: NIŠRO „Dnevnik” – Književna zajednica Novog Sada, 1985.
- KLIKOVAČ, Duška. *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2004.
- KOERNER, E. F. K. *Jezikoslovna historiografija*. Zagreb: Tusculanae editiones, 2007.
- KOPLSTON, Frederik. *Istorija filozofije IV. Od Dekarta do Lajbnica*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1995.
- KÖVECSES, Zoltán. *Metaphor – A Practical Introduction*. Oxford – New York: Oxford University Press, 2002.
- KÖVECSES, Zoltán. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- LAKOFF George, Mark JOHNSON. *Metaphors We Live By*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.
- LAKOFF George, Mark JOHNSON. *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago – London: The University of Chicago Press, 1989.
- LAKOFF, George. The Contemporary Theory of Metaphor. A. Ortonz (ed.). *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993, 202–251.
- LANGACKER, Roland. *Foundations of Cognitive Grammar, Vol I: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press, 1987.
- LURIA, Aleksandar. *Osnovi neurolingvistike*. Beograd: Nolit, 1982.
- NEWMAYER, Frederick J. *Generative Linguistics: A Historical Perspective*. London – New York: Routledge, 1996.
- PIPER, Predrag. Language in Space and Space in Language. Milorad Radovanović (ed.). *Yugoslav General Linguistics Selected*. Amsterdam: John Benjamins, 1988, 241–263.
- PIPER, Predrag. *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.
- RASULIĆ, Katarina. *Jezik i prostorno iskustvo. Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet, 2004.
- RYLE, Gilbert. *The Concept of Mind*. London: Hutchinson’s University Library, 1951.
- SHIBLES, Warren. A. *Metaphor: An Annotated Bibliography and History*. Whitewater, Wisconsin: The Language Press, 1971.

Ivana Bašić

MIHAILO PETROVIĆ ALAS
AS THE ANTICIPATOR OF THE IDEA OF CONCEPTUAL METAPHOR

S u m m a r y

This paper examines Mihailo Petrović’s metaphor theory in the light of contemporary cognitive theories, consequently concluding that he not only anticipated a new linguistic research pathway, but also offered answers to some crucial questions on the nature of conceptual metaphor. Petrović’s theory and the cognitive theory of metaphor, in principle, originate in Descartes’ philosophical

tradition diverging only in their philosophical standpoint (Petrović was a nativist, while cognitivists lean towards an empirical perspective). Analogically, Petrović and the cognitivists ascertain metaphor as the crucial cognitive process and identify the same mechanisms – perspectivisation, a selection of characteristic elements, abstractionism and categorisation. However, Petrović's standpoint on the similarity of mythological and scientific opinions, as well as on the necessity to record types of roles hidden behind the differences of external motivations, is an attempt at reaching a definition of the term *similarities* and therefore the key of all noteworthy analogies – creating new possibilities for progress in cognitive linguistics.

Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36, 11000 Београд, Србија
xeliot@gmail.com